

ฮะเร บอลลีวู้ด, บอลลีวู้ด ฮะเร ฮะเร

อานันท์ นาคคง

คณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ออกแขก

อินเดียเป็นประเทศใหญ่มาก เรียกว่าเป็นอนุทวีปก็ได้ มีความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา ความเชื่อ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ในยุคปลาย 1930 ได้เกิดอุตสาหกรรมภาพยนตร์ (Film Industry) สื่อบันเทิงใหม่ ที่นำเข้ามาจากตะวันตกเพื่อรับใช้ผู้คนทั้งประเทศรวมถึงคนอินเดียโพ้นทะเล สื่อบันเทิงนี้รองรับอารมณ์สุนทรีย์ของประชาชนภายในประเทศซึ่งสะท้อนชีวิตและอารมณ์บันเทิงอินเดียมาตลอดเวลา อินเดียมีภาพยนตร์ท้องถิ่นเพื่อคนท้องถิ่น มีภาพยนตร์ภาษาถิ่นเพื่อคนในวัฒนธรรมย่อยๆ มีภาพยนตร์แห่งชาติเพื่อคนทั้งประเทศด้วยกัน จากนั้นก็เกิดกระบวนการผลิตเพื่อการส่งออก ทางวัฒนธรรม (Cultural export) สินค้าภาพยนตร์ในระดับอุตสาหกรรมโลกด้วย

ศูนย์กลางการผลิตอุตสาหกรรมภาพยนตร์โลกอยู่ที่เมืองมุมไบหรือบอมเบย์ในอดีต อยู่ในรัฐมหาราษฏร์ มีความสำคัญในฐานะเป็นเมืองท่า และเป็นศูนย์กลางทางการค้า การท่องเที่ยว ชื่อบอมเบย์เดิมที่ติดปากชาวตะวันตก ทำให้ภาพยนตร์อินเดียมีตราสินค้า (Brand name) ว่า “บอลลีวู้ด” Bollywood

สำเนียงเรียกขาน เหมือนกับการล้อเลียนเกมดูถูก เมื่อนำไปเทียบเคียงกับยักษ์ใหญ่ของโลก “ฮอลลีวู้ด” Hollywood ที่ดูเหมือนจะเป็นมาเฟียตลอดกาลของวงการภาพยนตร์โลก เป็นมาตรฐานในการสร้างภาพยนตร์ การมีดาราชวัญใจคนดูรุ่นแล้วรุ่นเล่า มีรางวัลที่โลกยอมรับ แต่อย่างไรก็ตาม การเทียบเฉพาะรางวัลและชื่อเสียง บางทีก็ตัดสินไม่ได้ว่าฮอลลีวู้ดยกย่องให้ภาพยนตร์หลายเรื่องของตนเองได้มานั้นเป็นยุทธวิธีการโปรโมทหนังให้ขายได้หรือว่าเป็นของดีจริงๆ แต่ที่แน่ๆก็คือ รายได้ ส่วนในประวัติศาสตร์การประกวดแข่งกัน ปรากฏว่ามีหลายครั้งในงานหนังแนบบอลลีวู้ดกลับปราบชนะยักษ์ใหญ่ได้อย่างราบคาบ โดยเฉพาะปีล่าสุด (2008) ที่ภาพยนตร์ Slumdog Millionaire (กำกับแสดงโดยแดนนี่ บอยล์) ครองรางวัลทั้งออสการ์, ลูกโลกทองคำ, สหพันธ์ภาพยนตร์อังกฤษ และเวทีอื่นๆ เจือนคู่แข่งยักษ์ใหญ่ขาดกระจุย

เม็ดเงินที่คนดูภาพยนตร์จ่ายให้แก่โลกฮอลลีวู้ด ไม่อาจเทียบความคุ้มค่าของรายจ่ายที่ตนเองเสียไป หนังฮอลลีวู้ดเป็นหนังทุนหนาราคาแพง ต้องจ่ายทั้งผู้กำกับ ดารา ผู้เชี่ยวชาญทุกสาขา แม้กระทั่งนักวิจารณ์ และต้องลงทุนในการจ่ายเพิ่มขึ้นทุกปี ในขณะที่บอลลีวู้ดใช้ทุนทุกอย่างต่ำกว่า ซึ่งเมื่อเทียบรายจ่ายค่าใช้จ่ายกันแล้ว บอลลีวู้ดทุนต่ำกว่าแต่รายรับมหาศาลกว่า (ซึ่งอเมริกาก็ไม่ได้สะดุ้งสะเทือน เพราะสินค้าส่งออกอื่นยังพอจะก้ำกักรายได้ได้อยู่ เช่น สงคราม สื่อทีวี เกมส์ ซอฟต์แวร์ และอาหารแตกด่วน)

ต่อไปนี้เป็นข้อมูลเปรียบเทียบบางส่วนของอุตสาหกรรมภาพยนตร์โลกยุคหลังเศรษฐกิจโลกถล่ม

- ปี 2003 ฮอลลีวู้ดผลิตภาพยนตร์ 700 เรื่อง, บอลลีวู้ดผลิต 877 เรื่อง หนึ่งในสามของบอลลีวู้ดปีนั้นเป็นหนังภาษาฮินดี ผู้ชมภาพยนตร์อินเดียปีนั้นมีจำนวน 3,600 ล้านคนทั่วโลก ซึ่งมีปริมาณมากกว่าผู้ชมฮอลลีวู้ด 1,000 ล้านคน
- ปี 2006 ภาพยนตร์บอลลีวู้ดมีการผลิต 900 เรื่อง ยังไม่ได้สำรวจว่ามีผู้ชมเท่าไร
- ปี 2007 ภาพยนตร์บอลลีวู้ดมีประมาณ 1,200 เรื่อง ยังไม่ได้สำรวจว่ามีผู้ชมเท่าไร
- ปี 2008 นิตยสารไทมส์ สำรวจความต้องการของผู้บริโภคอินเดียกลุ่มคนเมือง (Urban Citizen) ผลการวิจัยแสดงว่า คนอินเดียแสดงความเป็น “ชาตินิยม” โดยผ่านการซื้อป๊อปปูล่าร์ที่แม้จะมีตราสินค้าหรือภาษาต่างประเทศ แต่ต้องลงท้ายข้อมูลการประกอบผลิตภัณฑ์ว่า made in India จึงจะเป็นสินค้าอันดับหนึ่งที่ลูกค้าเลือกจ่าย
- ปี 2008 เช่นกัน นิตยสารไทมส์ สำรวจรายได้จากอุตสาหกรรมภาพยนตร์ พบว่ามีเงินหมุนเวียนในประเทศอินเดีย 4,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยการอุปถัมภ์ของมิตรรักแฟนหนังต่อผลิตภัณฑ์บอลลีวู้ด รายได้สูงสุดมาจากตัวหนังตามโรงภาพยนตร์ที่เปิดให้คนเข้าชมอันดับสองมาจากการขาย DVD และ VCD อันดับสามมาจากการเช่าสื่อบันเทิงและการเช่าชมภาพยนตร์ด้วยระบบเคเบิลและออนไลน์ จำนวนเงิน 4,000 ล้านดอลลาร์นี้ไม่นับรวมรายได้จากภายนอกที่เกิดจากอุตสาหกรรมภาพยนตร์ส่งออกซึ่งน่าจะมีตัวเลขให้เปรียบเทียบเพื่อการศึกษาวิเคราะห์ให้เห็นอะไรได้อีกมาก
- สถิติจากวิกิพีเดียปี 2009 เคยเชื่อว่าแต่ละวันจะมีชาวอินเดียราว 10 ล้านคน ซื้อม้วนเข้าไปหาความบันเทิงตามโรงภาพยนตร์ทั่วประเทศ รวมทั้งมีคนอินเดียและต่างชาติที่นิยมภาพยนตร์อินเดียกระจายอยู่ทั่วโลกอีกประมาณ 20 ล้านคน สถานที่ฉายภาพยนตร์อินเดียมีทั้งในเอเชีย ตะวันออกกลาง แอฟริกา ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ยุโรป รัสเซีย แม้แต่หมู่เกาะในแปซิฟิก

เชย เว่อ เย็นเย้อ ยี่: อคติของทาสฮอลลีวู้ดและชาตินิยมปลอมๆ

ภาพยนตร์อินเดียในสายตาคนนิยมฮอลลีวู้ด อาจมองเห็นภายนอกว่าเป็นของล้ำหลัง **เชย ไม่มีสาระอะไร** คำล้อเลียนที่แสดงออกซึ่งอคติของคนไทยเราเองเมื่อกว่าถึงหนังบอลลีวู้ดคือ **หนังเพลงแบบเว่อ Extravaganza musical** ที่น่าเบื่อหน่าย เดินเรื่องเย็นเย้อ พลัดต้อยยรุงรัง เพลงเยอะ เต็มเยอะ จังหวะดนตรีตื้นตื้นตามน้ำว่าคาญ คนไทยชอบล้อเลียนเรื่องพระเอกนางเอกวิ่งไล่กันผ่านภูเขาสามลูก มีแฟนตาซีเข้ามาเป็นองค์ประกอบเกินจริง เนื้อเรื่องน้ำเน่า โรแมนติกบ๊อบบี้ตา ภาษาสวยงามรุงรัง นางเอกอ้วน! พระเอกมีหนวดคิ้วดำมโต บู๊เกินจริง ผู้ร้ายดูอย่างไรก็เป็นผู้ร้าย ตลกไร้เหตุผล (อาจจะซ้ำคนละแบบกัน) มี

กลืนโรตีเครื่องเทศอยู่ในหนังสือดูเหมือนจะลอยออกมาให้ดมได้และเกิดอาการคลื่นเหียนเวียนศรีษะ ทั้งๆที่จริงๆแล้วก็ไม่ได้มีกลิ่นอะไรจากจอหนังสือ (อาจมีคือกลิ่นตัวของคนอินเดียที่มานั่งดูอยู่ด้วยแถวเก้าอี้ข้างๆ)

คนไทยระยะสองสามชั่วอายุคนที่ผ่านมานี้ ได้รับการปลูกสร้างและถ่ายทอดความคิดแง่ลบเหล่านี้โดยตลอด ทั้งลายลักษณ์ (สื่อ, นักวิจารณ์) และมุขปาฐะ เรื่องเล่าเรื่องลือ แม้จะไม่ได้ดูภาพยนตร์เรื่องนั้น แต่ก็สามารถแสดงอาการล้อเลียนดูถูกออกมาได้ล่วงหน้า (prejudice) เป็นการสื่อความเกลียดชังเชิงอุดมการณ์หรือที่เราเรียกอคติ (bias) ของไทยสยามต่อแขกที่มีนัยยะการเมือง สังคมและวัฒนธรรมที่ผ่านการสะสมมาในอดีต และถูกยกระดับความรุนแรงที่สุดในยุคสงครามโลกครั้งที่สอง ก่อนจะประกาศตัวเป็นประเทศไทยใหม่ (Thailand)

อคติของคนไทยต่อภาพยนตร์บอลลิวู้ดที่ว่ามีสื่อให้เห็นทั้ง อคติเชิงชาติพันธุ์ (Racism bias) อคติเชิงยุคอาณานิคมและหลังอาณานิคม (Colonialism and Post-Colonialism bias) อคติเชิงตัวตนนิยม (Ethnocentrism) ซึ่งล้วนสะท้อนให้เห็นว่า เราถูกสั่งสอนและสั่งสมความเกลียดชังเพื่อนร่วมโลกของเรามาโดยตลอด เราเกลียดชังญาติพี่น้องของเราเอง เราเกลียดชังบรรพบุรุษทางวัฒนธรรมของเรา เราเกลียดชังครูของเราเอง

คงต้องไม่ลืมว่า ภูมิปัญญาและสติปัญญาของไทยเรานั้น ล้วนเรียนรู้มาจากแขกนั่นแหละ พราหมณ์ฮินดูสอนให้เราารู้และเข้าใจระบบจักรวาลวิทยา ได้สัมผัสกับความเชื่อที่ผลักดันให้เราสร้างศิลปะอารยธรรมล้ำค่าขึ้นมาในอดีตกาล พุทธสอนให้เราได้ปฏิบัติศีล สมาธิ ปัญญา เรียนรู้ที่จะพ้นความทุกข์และทำความดีต่อโลก

เราเกิดและเติบโตอยู่ในสังคมที่มีรากเหง้าจากพราหมณ์และพุทธ แต่เราก็ไม่เคยหยุดยั้งที่จะดูถูกแขกเสียที่ เหมือนๆกับที่เราไม่เคยหยุดดูถูกโคตรญาติเราเอง

เราดูถูกแขกอินเดียว่าล้าหลัง แต่ก็ลืมไปว่า อินเดียเป็นชาติที่สามารถสร้างยานอวกาศออกไปสำรวจโลกได้แล้ว โปรแกรมคอมพิวเตอร์จำนวนมากในโลกก็เขียนระบบขึ้นมาโดยคนอินเดีย เราเสียอีกที่เป็นผู้รับฝ่ายเดียว รวมทั้งปล้นลิขสิทธิ์ทางเทคโนโลยีของเขาด้วยบางครั้ง

เราเลือกปฏิบัติต่อคนอินเดียด้วยสุภาสิต “เห็นแขกกับงู ให้ตีแขกก่อนงู” จนแม้ทุกวันนี้ก็ยังเลือกปฏิบัติเช่นนั้น

จะว่าไปแล้ว โลกของอคติร้อนยิ่งกว่า Global Warming เสียอีก

หนังแขกคู่โลก

ที่จริง ภาพยนตร์บอลลิวู้ดไม่เคยหยุดนิ่ง มีการปรับปรุงพัฒนาตัวเองตลอดในแง่คุณภาพ วิชาการ ศิลปะ เทคโนโลยี การออกแบบโปรดักชั่น การลงทุนที่ถือว่าเป็นงานระดับโลก ถือเป็น Modernization และ Globalization ในภาคอุตสาหกรรมภาพยนตร์โลกที่ชัดเจนกว่าชนชาติใดๆ

เมืองมูไบทั้งเมือง ถูกดัดแปลงปรับปรุงให้เป็นดัง Universal studio ที่เมืองลอสแอนเจลิส มีฉากถูก เซ็ทเอาไว้พร้อมคว่ำกล้องเข้าไปถ่ายทำได้เลย มีมุมต่างๆของเมืองที่เอื้ออำนวยกับการใช้เป็นโลเคชั่นสร้าง ภาพยนตร์ มีสตูดิโอถ่ายทำ indoor จำนวนมาก มีห้องบันทึกเสียง ห้องตัดต่อ โรงภาพยนตร์คุณภาพเป็น เลิศที่เกิดจากความรู้ในการพัฒนาเทคโนโลยีระบบเสียงและระบบฉายดิจิทัล ด้านแหล่งถ่ายทำนั้น หากใน ตัวเมืองมูไบเองไม่น่าพอใจก็สามารถเคลื่อนย้ายกองถ่ายไปไหนก็ได้ในประเทศนี้ ซึ่งมีภูมิประเทศ หลากหลาย มีแรงงานราคาถูก ตัวประกอบบอดทอน หรือถ้ายังไม่หน้าใจก็ย้ายกองถ่ายทำไปต่างประเทศ เสียเลย ในภาพยนตร์บอลลิวูดยุคหลังๆนี้ คงเคยได้เห็นพระเอกนางเอกร้องเพลงวงไต่กันในฉากที่มี หอนาฬิกาบิ๊กเบนแห่งกรุงลอนดอนหรือหอไอเฟลแห่งกรุงปารีสกันบ้าง ที่ปริมิตติยิปต์ก็มี ที่กำแพงเมืองจีนก็มี หรือที่กรุงเทพ-พัทธาก็ยังมีปรากฏในภาพยนตร์บอลลิวูดอีกหลายเรื่องด้วยซ้ำ

ทำไปทำมา กลายเป็นว่า หนังแซกที่ร้องเพลงวงไต่กัน เป็น Musical ที่ดูคุ้มที่สุดใน musical ทั้งหลายของโลก

ในเวลาระยะหนึ่งเพลงนั้น ซึ่งยาวประมาณ 5 นาที คนดูได้เห็นฉากเปลี่ยนไปกว่าร้อยฉาก มุมกล้อง ทั่วทั้งกว้างแคบและถ่ายจากมุมสูงให้เห็นทั่วภูเขาทุ่งราบ เห็นเสื้อผ้าอาภรณ์มากมายที่ต้องใส่กันเป็นปีๆถึงจะ หมด เห็นการเต้นที่ออกแบบโดยนักเต้นชั้นนำ สื่อผ่านผู้เต้นประกอบ (หางเครื่องนิรนาม) เป็นร้อยเป็นพัน คน เห็นฉากที่เต็มไปด้วยสีสันสดใสงามระยับจับตา

เรียกได้ว่าดูคุ้มจริง ๆ ถ้าจะเทียบกับเงินค่าลงทุนของการสร้างภาพยนตร์เรื่องนี้ในฉากเช่นนี้ ค่าจ่าย มากไม่แพ้ฉากสงครามของฮอลลิวูดแต่กลับให้ความสุขในการมองโลกมากกว่าหนังสงคราม

ที่สำคัญคือเราได้ดูสุนทรียศาสตร์ของความไม่ต่อเนื่องและไม่มีเหตุผลในหนังเพลง Musical เหล่านี้ ยิ่งถ้านำมาฉายทางโทรทัศน์ เวลาที่เพลงยาวมากเกินไปก็ตัดเข้าโฆษณา แล้วกลับมาดูต่อความกัน ได้ ก็ยิ่งเห็นเสน่ห์ของสุนทรียศาสตร์ของความไม่ต่อเนื่องมากขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง

ที่น่าสนใจอีกด้านในแง่มานกันภาษา ภาพยนตร์บอลลิวูดสมัยใหม่ มีมากมายที่พูดภาษาอังกฤษใน ฟิล์มเลย โดยไม่ต้องเสียเวลาเขียน sub-title ให้เกะกะ และสำเนียงดาราอินเดียสมัยใหม่ที่พูดภาษาอังกฤษ ก็สามารถฟังได้เข้าใจง่าย มีมุขใหม่ๆให้แปลกใจคนดูนอกวัฒนธรรมอินเดียอยู่เสมอ

นอกจากนี้ความเป็นดาราอินเดีย ก็คือดาราของโลกด้วย คนดูทั่วโลกรู้จักอมิตาภ บาจัน ซา รุก ข่าน คารินา การ์ปู เอสวาไรยา รાય เป็นอย่างดี มีรูปปั้นดาราเหล่านี้ในพิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งมาตามทุ ไซท์ที่กรุงลอนดอนและที่ปารีส มีเว็บไซต์ทั่วโลกที่ให้ข้อมูลข่าวสารดาราอินเดียอย่างมากมายเหลือเชื่อ โดยเฉพาะซารุก ข่าน ซึ่งถือเป็นดารานำชายที่ประสบความสำเร็จที่สุดในวงการ ถ้าไม่เชื่อลองเสิร์ชชื่อ Sharruk Khan ดูในกูเกิ้ลหรือแะพิมพ์ชื่อย่อ SRK ลงไป ก็เจอเรื่องราว ผลงาน ภาพ เสียง แพนคลับ นานาชาติและข่าวสารของเขาเป็นแสนๆเว็บ เป็นคนดังจริงๆคนหนึ่งของโลกปัจจุบัน เกิดมาในโลกจินตนา การที่ข่าวสารเทคโนโลยีใหม่ๆได้ใช้งานเพื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์เขาอย่างคุ้มค่า มีศักดิ์ศรีเคียงบ่า

เคียงไหล่กับพระเอกคนอื่นๆของโลกอย่าง ทอม ครูซ, แบรด พิตต์, เลย์ที เดียว, ความหล่อและความสามารถในการแสดงไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน อาจจะมีเหนือกว่าด้วยซ้ำในเรื่องของจริยธรรม เพราะซารูกษานเป็นอิสลามที่เคร่งครัด แต่งงานกับภรรยาชื่อนาน ดีไซน์เนอร์สาวชาวอินเดียศาสนาฮินดู เป็นคนรักเดียวใจเดียว เป็นคุณพ่อที่น่ารัก เป็นคนรวยที่รวยจริงๆ และเป็นดาราที่ถือเรื่องการแสดงฉากเข้าพระเข้านางว่าจะไม่มีการจูบปากนางเอกโดยเด็ดขาด ไม่รับงานแสดงยั่วยุกามารมณ์ ไม่ทำร้ายใครถึงชีวิตอย่างโหดเหี้ยมเหมือนที่ดารารุ่นเงินหลงแสดงในภาพยนตร์ ดาราอินเดียที่เป็นที่รู้จักของโลกก่อนหน้านั้นคือ **อมีตตาป บาจัน** อดีตพระเอกรูปงาม (ทุกวันนี้ก็ยังมีเสน่ห์อยู่ และถ่ายทอเดสเน่ส์ส่วนหนึ่งมาให้บุตรชาย อภิเชก บาจัน ซึ่งเป็นพระเอกยอดนิยมเหมือนกัน) อมีตตาป บาจันประสบความสำเร็จทั้งการแสดงภาพยนตร์ การทำธุรกิจ และการเมือง (เคยเป็น ส.ส.อินเดียด้วยระยะหนึ่ง) ได้รับการเสนอชื่อในฐานะดาราของโลก ชนะการโหวตของสถาบันสื่อภาพยนตร์ทั่วโลก และเป็นสัญลักษณ์ (icon) หนึ่งที่ทำให้คนทั้งโลกรู้จักอินเดีย แม้ว่าจะไม่ดูภาพยนตร์ก็ตาม เช่นเดียวกับเอลวิส เพรสลีย์ ไมเคิล แจ็คสัน ที่เป็นสัญลักษณ์อเมริกัน เปเล่ ที่เป็นสัญลักษณ์บราซิล มาราดอน่า เป็นสัญลักษณ์อาร์เจนตินา หรือ เดอะบีทเดิล เดวิด แบ็คแฮม ที่เป็นสัญลักษณ์อังกฤษ (ต่างกันตรงที่อมีตตาป บาจันไม่ขายตัวไปอยู่ค่ายอื่น ยังคงรักที่จะเล่นภาพยนตร์ให้คนอินเดียดูเป็นหลักเท่านั้น)

แต่ในขณะเดียวกัน อินเดียก็ยังมีพื้นที่ให้กับภาพยนตร์แบบ **ประเพณีนิยม** (ที่เรียกว่าน้ำเน่า, เต็มและเพลง, หนังสือการ์ตูน, หนังสือใช้ภาษาเฉพาะถิ่นอย่างทมิฬในอินเดียใต้) สร้างขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง เพราะผู้สร้างยังให้ความเคารพในสิ่งที่เรียกว่า **“ความทรงจำร่วมของสังคม”** และที่สำคัญคือผู้ชมที่เป็นคนท้องถิ่น คนดูที่เป็นชุมชน คนดูวัยอาวุโส ยังผูกพันกับสื่อบันเทิงตรงนี้อยู่ คนแก่และแม่บ้านมีจำนวนมาก ที่ยังรักหนังแบบอนุรักษ์ มีเวลาดูหนังฟังเพลงมากกว่าคนหนุ่มสาวที่เป็นมนุษย์เงินเดือนด้วยซ้ำไป คนดูครอบครัว (Family audience) เป็นแม่ยกสำคัญที่ถูกมองข้ามในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ชาติอื่นๆไปหมดแล้ว แม้แต่ภาพยนตร์ไทยยุคใหม่ ก็เลือกที่จะทำหนังวัยรุ่น (หนังแนว) หนังอาร์ต หรือหนังระดับอินเตอร์กันมากกว่าหนังน้ำเน่า รังเกียจหนังน้ำเน่า ในที่สุดก็แพ้ตัวเอง ที่เห็นชัดๆคือแพ้อะครโทรทัศน์ช่องหลายสีนั่นแหละ ละครอมตะที่สุดเห็นจะไม่พ้น บ้านทรายทอง ดาวพระศุภร์ คู่กรรม ปอบผีฟ้า สวรรค์เบี่ยง เอาชนะรายการโทรทัศน์ทุกรายการได้ทั้งหมด รวมทั้งหนังไทยยุคใหม่ที่ยกย่องกันว่าแปลกแห่ๆ เอาเข้าจริงๆก็ยังคงแพ้หนังที่นักวิจารณ์มักดูถูกว่าไร้สาระ หนังสือคุณภาพ โหมสร้างกันทั้งปีทั้งชาติเพื่อเอาแต่เงินคนดูอย่างเดียว เช่น หนังสือ หนังสือตลก หนังสือ ในที่นี้ ไม่จำเป็นต้องยกตัวอย่างชื่อหนังประกอบก็คงนึกออกกันบ้าง

หนังแขก ไม่แปลกหน้า แต่แปลกใจ

การทำความรู้จักภาพยนตร์อินเดีย เป็นเรื่องน่าสนใจ ถ้ามองทะลุเลยฉากหนัง ดาราหนุ่มสาว และบทเพลงไพเราะออกไป เข้าไปถึงสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่เบื้องหลัง และเอาสิ่งเหล่านั้นกลับมาสะท้อนภาวะของภาพยนตร์ไทยและเรียนรู้ที่จะตั้งคำถามกับสังคมไทยกันบ้าง

1. ภาพยนตร์กลุ่มเทพฮินดู กลุ่มวีรบุรุษ และมหากาพย์ เป็นภาพยนตร์ที่สร้างกันมาตั้งแต่แรกเริ่มอุตสาหกรรมภาพยนตร์ จนถึงปัจจุบันก็ยังสร้างกันอยู่ ดาราในเรื่อง มีการแต่งหน้าและสวมเครื่องแต่งกายพิเศษที่ออกแบบมาตามหลักฐานโบราณคดีประวัติศาสตร์ ตามรูปเขียนจิตรกรรม ประติมากรรมตามจินตนาการที่เคยถูกถ่ายทอดเป็นการเล่นละครเวทีและพิธีกรรมบูชามาก่อนหน้านับพันปี เวลาล่องเลยมาจน ณ วันนี้ก็มีพระศิวะ พระอุมา พระนารายณ์ พระพิฆเนศ พระราม หนุมาน ทศกัณฐ์ เข้าไปโลดแล่นอยู่บนจอ มีเรื่องราวของเทพที่กล้าหาญด้วยบทโคลก บุษบา และสรรเสริญด้วยตัวเพลงที่คัดกรองมาอย่างดี คนดูได้เข้าไปมีส่วนร่วมสังเกตพื้นที่ของสวรรค์ที่เทพต่างๆใช้ชีวิตโดยผ่านมุมมองของกล้องถ่าย (เป็น Virtual reality ยิ่งกว่าคาเดมีแพนตาเซียอีก) ได้ติดตามเรื่องราวแสนสนุกของครอบครัวเทพแต่ละองค์ เรื่องราวมหากาพย์ที่ใช้เอฟเฟกพิเศษสร้างขึ้น ทั้งเอฟเฟกพื้นบ้านและ computer graphic (น่าสังเกตว่า CG ใช้ในการเสริมอิทธิฤทธิ์ของเทพด้วยอย่างเป็นทางการ ไม่ใช่แค่ฮีโร่หนังแอคชั่นอย่างเดียว) เทพเจ้าของอินเดียในจอเป็นเทวดาที่ดูเป็นกันเอง เข้าถึงได้ง่าย ไม่อึดอาดยืดอาดเหมือนโขนละครไทย ไม่ใช่ภาษายุ่งยากเหมือนเทวดากรีกในละครหรือภาพยนตร์ พร้อมทั้งจะเต้นรำ ร้องเพลง และช่วยโลกในยามเดือดร้อน สู้กับอสูรกายด้วยความสนุกและมั่นใจว่า อยากรู้ชัชนะก็เป็นของเทวดาผู้กระทำดีอยู่แล้ว

การมีเทพเจ้าอยู่ในจอภาพยนตร์อินเดียอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงอะไร

แน่นอนว่าในรากฐานสังคมอินเดีย เป็นรากฐานที่เกิดจากการบ่มเพาะของวัฒนธรรมความเชื่อแบบฮินดู การปฏิบัติบูชาเทพเจ้ายังเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนอินเดียซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ยังเป็นหน้าที่ที่คนกับเทพเจ้าต้องพบปะกัน มีปฏิสัมพันธ์แก่กันและกัน มีเทศกาลและสัญลักษณ์ทางศาสนาที่ออกแบบมาเพื่อรองรับเงื่อนไขการพบกันของคนกับเทพมากมาย การเข้าถึงเทพคือการได้สัมผัสสุดมคธิตของความดี ถึงความยิ่งใหญ่ที่เกินคำบรรยาย คนดูสามัญชนได้เข้าไปใกล้พระเจ้าที่เป็นเจ้าที่สำแดงพระองค์ผ่านหน้าจอทุกวันเวลา เช่นเดียวกับภาพเขียนตั้งโต๊ะบูชา ภาพปฏิทิน หนังสือตำราเรียน ฉลากยารักษาโรค ทุกอย่างหาซื้อได้ และมีความสุขกับเทพเจ้าที่ตนเองศรัทธาได้ ไม่ว่าจะชีวิตจริงจะลำบากขัดสนอย่างไรก็ตาม

ปรากฏการณ์เรื่องเทพเจ้ากับคนดูภาพยนตร์ ไม่เว้นแม้แต่เรื่องของการปลุกเร้าจินตนาการซ้อนทับที่เรียกว่าอนิเมชัน Animation หรือการสร้างการ์ตูนภาพเคลื่อนไหว เดือนมกราคมที่ผ่านมา ถ้าใครเคยเดินผ่านโรงภาพยนตร์บางแห่งในกรุงเทพมหานคร คงจะจำโปสเตอร์หนังอนิเมชันสีสดใส ตัวละครดูไกลๆแล้วนึกว่าช่างก้านกล้วย แต่เมื่อพิจารณาแล้วกลับเป็นองค์เทพที่คนไทยหลายคนถือว่าเป็นเทพที่ดังมาก นั่นคือ พระพิฆเนศ เทพเจ้าแห่งปัญญาและความสำเร็จ ถือเป็นเทพยอดนิยมองค์หนึ่งของวงการพระเครื่องและผู้นับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อนิเมชันเรื่องนี้ชื่อว่า “Bal Ganesh” แปลชื่อเป็นไทยคือ “พระพิฆเนศ มหาเทพแห่งปัญญา” ผลิตโดยบริษัทภาพยนตร์เก่าแก่ของอินเดีย เซมารู เอนเตอร์เทนเมนท์ (Shemaroo Entertainment) โดยมีปัญญาจ ซามาร์ Pankaj Sharma เป็นผู้กำกับ เริ่มสร้างเมื่อปี 2007 ใช้นักวาดการ์ตูน

และนักออกแบบซอฟต์แวร์อนิเมชันชาวอินเดียนจำนวนมากเข้าร่วมโครงการ ผลงานออกมาเป็น 3D Animation ที่มีความน่าสนใจ สีสดใสสวย เพลงดีดนตรีไพเราะตามสูตร ตัวการ์ตูนทุกตัวน่ารักแสบแสบ พระคเณศตาโตวงยาว มีหนุเป็นสหายจอมซน บทภาพยนตร์ดำเนินไปตามตำนานที่รู้จักกันอยู่ ตั้งแต่เริ่มวัยเด็กจนเติบโตเป็นวัยรุ่น มีเหตุการณ์ที่ทำให้เศียรของเทวดาองค์น้อยต้องเปลี่ยนเป็นช้างจากความผิดพลาดบางประการและอิทธิฤทธิ์ของคนในสวรรค์ (เด็กก็ต้องรับเคราะห์วันยังค่ำ) ภาพยนตร์แบ่งภาคระหว่างความเป็นเด็กชนแก่นรักสนุกของพระพิฆเนศไปจนกลายเป็นฮีโร่พิทักษ์โลกใบนี้ไว้ได้ ค่ายหนังประกาศว่านี่คือภาคแรกเท่านั้น ยังมีภาคอื่นๆผลิตตามมาให้ชมกันต่อไป ขณะนี้ภาคสองกำลังสร้างอยู่อย่างชะมัดชะมัน

อนิเมชันเรื่องนี้ ถูกคนไทยชาตินิยมหลายคนวิจารณ์ว่าไม่เข้าขั้นมาตรฐานโปรดักชั่นก้านกล้วย ไม่เนียนเท่าในเชิงเทคนิค ทูสร้างสู้ไม่ได้ แต่คงต้องวิจารณ์กลับไปเหมือนกันว่า ของดีไม่ใช่ตัดสินกันด้วยเทคนิคหรือทุนสร้าง แต่เป็นเรื่องของสารประโยชน์ที่สื่อออกมา

ก้านกล้วย เจ้าพระยาไชยานุภาพ ช้างคู่บุญบารมีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช คือช้างสยามที่เป็นช้างศึก เป็นอุปกรณ์สงครามที่นับสถานภาพได้กับ War Machine ชายอนิเมชันเรื่องนี้ให้เด็กไทยดูเชิดชูช้าง ถ้ามองในแง่น่ารักก็น่ารักอยู่ แต่หากมองอีกด้านแล้วน่ากลัวมาก เพราะนี่คือสิ่งที่ปลูกฝังความก้าวร้าวและมุ่งมั่นเพื่อเอาชนะ แสดงความเป็นวีรบุรุษในโลกของการชนฆ่าทำลาย แม้จะลงกันด้วยวาทกรรมปลูกสร้างเรื่องประวัติศาสตร์การก่อกำเนิดกษัตริย์เอกราช เอกาตินิยมการเมืองยุคปลุกใจให้รักชาติมาเป็นเงื่อนไขในการสร้างภาพยนตร์ (เช่นเดียวกับเรื่องวีรบุรุษวีรสตรีในประวัติศาสตร์อื่นๆของค่ายภาพยนตร์ทูหนา)

พระพิฆเนศ มีส่วนผสมของศรีระช้างกับร่างคน เป็นเด็กมีปัญหาทางกาย/ถูกทำร้าย แต่มีจิตใจเป็นเทวดา อยู่ในสถานะ Spiritual God ใช้สติปัญญาข้ามพ้นอุปสรรค ไม่ใช่กำลังและการทำลาย พฤติกรรมความเป็นวีรบุรุษของพระพิฆเนศตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้ความรู้คู่คุณธรรม (เหมือนคำขวัญที่ท่องกันซ้ำซากตามโรงเรียนประถมและลืมนั่นไปเมื่อขึ้นมัธยมหรือการศึกษาระดับโต ขึ้นมาอีก) บารมีของเทพเศียรช้างองค์นี้คือการแสดงให้เห็นว่าอุปสรรคปัญหาใดๆของชีวิตต้องแก้ด้วยสติและปัญญา ท่านจึงได้รับการยกย่องในฐานะของเทพแห่งสติปัญญา (ซึ่งชายได้ดีในสังคมปัญญาที่ไร้สติ เอามาแขวนห้อยบูชาและเข้าทรงขอหวยกันอย่างน่าตื่นเต้น) รวมทั้งเป็นที่เคารพของผู้ประกอบกิจการพิชิตภัยทั้งปวงด้วย

อินเดียทำอนิเมชันพระพิฆเนศเพื่อเด็กอินเดียดู และส่งออกให้เด็กอื่นๆในโลกดู อาจรวมถึงผู้ใหญ่ที่นับถือพระองค์ได้ด้วย ตามสโลแกนการ์ตูนประเพณี “เด็กดูได้ ผู้ใหญ่ดูดี” ที่วอลต์ ดิสนีย์เคยสร้างสรรค์เอาไว้ในชุด Disney Classics ก่อนจะถูกอนิเมชันรุ่นใหม่ของอเมริกาเองและญี่ปุ่นที่เต็มไปด้วยความรุนแรงหยาบคายต่ำช้าสามานย์เข้ามาแทนที่ มากไปกว่านั้นคือทำเป็นเกมส์คอมพิวเตอร์เสียเลย เป็นธุรกิจอนิเมชันประทศประหารสามารถปล้นเงินและทำลายเซลล์สมองของวัยรุ่นซึ่งเป็นช่วงรอยต่อของเด็กและผู้ใหญ่เป็นหลัก อะไรที่ทำให้การ์ตูนของโลกเปลี่ยนไป เงิน ธุรกิจ หรือจริยธรรม คงไม่ต้องเสียเวลาวิเคราะห์กันมากไปกว่านี้ เพราะยิ่งวิเคราะห์ก็คงจะยิ่งสลดหดหู่กันไปเท่านั้น

ปลายปีที่ผ่านมา Bal Ganesh ได้รับตัดสินจากเวทีประกวดภาพยนตร์เพื่อเด็กของโลก LiL Star Award 2008 ให้เป็น Best Animation Film และ Best Character หมายถึงภาพยนตร์อนิเมชันยอดเยี่ยมและดารานายยอดเยี่ยม ซึ่งสิ่งนี้อาจสื่อให้เราได้ขบคิดกันหลายอย่างกับก้านกล้วยหรืออนิเมชันชื่อดังอื่นๆ อาทิ การ์ฟิลด์ ชิมป์สัน เซร์ค เหล่าสรรพสัตว์ในมาดากัสการ์ สุดสาคร ฯลฯ ว่าเกิดอะไรขึ้นกับวงการอุตสาหกรรมบันเทิงเพื่อเด็กของโลกเราไปนี้

2. วิถีบุรุษและการจัดการเรื่องภูมิหลังทางวัฒนธรรม Cultural Background management ดูได้จากตัวละครเอก โดยเฉพาะฝ่ายชาย มักจะมาจากสังคมชนชั้นล่าง จน แต่ไม่ย่อท้อ ทำความดีให้โลกตลอด เขาชนะอุปสรรคด้วยความอดทนกล้าหาญและมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ ตัวเอกโลดแล่นอยู่บนจอความยาวกว่าสองชั่วโมงด้วยความมุ่งมั่น ความฝัน ความหวัง บนความขัดแย้งต่างๆ และจบลงด้วยชัยชนะ

แน่นอน คนทั่วไปมักค่อนข้างคิดว่านี่คือ **สูตรสำเร็จของหนังน้ำเน่า** คุ้มๆ ประโลมโลกย์ เสียเวลาไปกับเกร็ดย่อยๆ ของภาพยนตร์ที่ตัวพระเอกนางเอกต้องไปพบไปเห็นไปเกี่ยวข้อง เหมือนดูบ้านทรายทอง ปริศนา มนต์รักลูกทุ่ง ฯลฯ ที่เติบโตมาจากคตินิยมคล้ายกัน

แต่หากเข้าไปในรายละเอียด คนที่เกี่ยวข้องกับดาราเอกส่วนใหญ่คือคนชั้นล่าง คนจน คนเสียเปรียบ คนที่ต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาล จากนักบุญหรือองค์กรการกุศลใดๆ การที่พระเอกนางเอกซึ่งเป็นคนจนเหมือนกันช่วยเหลือปกป้องสิทธิประโยชน์ของคนจนในภาพยนตร์อินเดียส่วนใหญ่สะท้อนการต่อสู้ทางการเมืองที่เด่นชัดมาตั้งแต่สมัยท่านมหาตมะ คานธี ท่านยาวหาล เนรูห์ นั่นเลยทีเดียว หรืออาจมองย้อนหลังไปที่การเผชิญหน้าของโครงสร้างสังคมอินเดียที่ผูกตึงไว้ด้วย **ระบบวรรณะ ระบบชนชั้น (Class and Social Status)** ที่มีรากฐานมาจากคำสอนในคัมภีร์พระเวทยุคโบราณ ซึ่งแบ่งคนออกจากคนด้วยกัน ยกให้คนหนึ่งเป็นผู้เหนือกว่าทางฐานะการเมือง การศาสนา สิทธิในการเข้าถึงพระเจ้า เป็นชนชั้นปกครอง อีกส่วนหนึ่งไม่มีสิทธิไม่มีเสียงเท่า ยิ่งถ้ามีการผสมข้ามเผ่าพันธุ์ก็ยิ่งถือเป็นบาปหัตถ์ การต่อสู้เพื่อความยุติธรรมของระบอบชนชั้นวรรณะเป็นสงครามที่ยากเขี้ยุกว่าการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติบ้านเมืองเสียอีก ยากกว่าการกู้สภาพคินจากอังกฤษเสียอีก ใช้เวลายาวนานเป็นพันๆ ปีไม่เคยสำเร็จ แม้ไม่เสียเลือดเนื้อ แต่ก็เสียคุณค่าของความเป็นมนุษย์อยู่ตลอดเวลา ซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นรอยแผลทางประวัติศาสตร์และเป็นตราบาปทางสำนึกมนุษยชาติที่ไม่มีที่สิ้นสุด

การที่มีพระเอกรับบทคนจน สู้กับพวกนายทุน นักการเมืองอิทธิพล สู้กับระบบสังคมกดขี่ขูดรีด ไม่ใช่การต่อสู้ที่เรียกร่องเพื่อเอกชนะคะคาน เพราะอย่างไรก็ไม่อาจเปลี่ยนกฎหมายเชิงศาสนาได้อยู่แล้ว (และที่จริงพระเอกนอกจอก็รวยล้นฟ้ากว่าที่ใครๆ คิด ฮา) แต่เป็นการต่อสู้อดด้วยสื่อบันเทิง ที่อาจสร้างความสุขทางอารมณ์ของคนดูที่เป็นคนจนตัวจริงได้ไม่มากนักน้อย เป็นการปลอบประโลมใจที่พอจะทำให้คนดูมีความหวังในการมีชีวิตอยู่ในวันต่อไป พอจะสุขในทุกข์ของความจนความเครียดบ้างไม่มากนักน้อย ไม่

ต้องคิดแค่นกับการเสียเปรียบได้เปรียบ แต่กำหนดหน้าที่ของตนเองต่อไปในสังคม และเฝ้ารอที่จะดูหนังเรื่องใหม่ที่เข้ามาฉายรอบต่อไป

พระเอกบอลลิวู้ด เป็นคนที่คนอื่นเดียรรักมากกว่าผู้นำรัฐบาล มากกว่านักการเมือง มากกว่าดาราดาราเกาหลี มากกว่านักฟุตบอลอังกฤษ คนดูภาพยนตร์รักซาอูก ชาน รักอมิตตาป บาจัน เพราะเห็นตัวเขาเองเป็นดารายูอยู่ในจอด้วย มีความสะเทือนใจ รับรู้สุขและทุกข์ไปกับชะตาชีวิตของพระเอกด้วย

นอกจากโรงงานอารมณ์ที่เรียกว่า Bollywood นี้จะปลอบคนเรื่องความเหลื่อมล้ำต่ำสูงทางวรรณคดีแล้ว ก็ยังหลอมรวมคนที่มาจากศาสนาความเชื่อที่แตกต่างกันให้ยอมรับกันและกันได้

คงทราบกันดีว่าประเทศอินเดียเป็นบ่อเกิดของกลุ่มความเชื่อและวิถีคิดที่มีความแตกต่าง สูงมาก ศาสนาเด่นๆ เช่น ฮินดู อิสลาม ซิกข์ พุทธ จนถึงไซโรเอสเตอร์ต่างก็มีขนบธรรมเนียมประเพณีพิธีกรรมความคิดของตัวเอง รวมไปถึงลัทธิกายยอยที่มีมาก่อนและหลังการเกิดศาสนาอีกไม่ใช่น้อย พื้นที่กว้างใหญ่ของอินเดียมีผู้คนที่เชื่อในสิ่งที่ตนเองหรือชุมชนเชื่อแตกต่างกันไป กระจัดกระจายทั่วประเทศจนถึงพวกเชื้อสายอินเดียที่ไปอยู่ตามมุมอื่นๆของโลก นี่ถ้าเอาเรื่องตระกูลภาษามาพวงด้วยอีกก็ยิ่งน่าปวดหัวมากขึ้น เพราะภาษาอินเดียเองก็มีใช้ในการสื่อสารอีกมากมาย ตั้งแต่ภาษาใหญ่ๆอย่างฮินดี ทมิฬ เตลugu มาลา ยาลัม เบงกาลี บัญจาปี ฯลฯ ไปจนภาษาเล็กๆ และภาษาโบราณที่ยังมีอิทธิพลอยู่บ้าง เช่น สันสกฤต บาลี เป็นต้น ภาพยนตร์อินเดียสร้างความเป็นเอกภาพให้ทุกผู้ทุกคนที่มาจากศาสนาความเชื่อและภาษาที่แตกต่างกันให้มีอารมณ์ร่วมในสิ่งเดียวกัน มีความสุขและความฝันไปกับเพลงบทเดียวกัน ดาราอินเดียไม่ได้แบ่งว่านี่คือฮินดู นี่คืออิสลาม สามารถเล่นหนังด้วยกันได้ ร้องรำทำเพลงเต้นระบำด้วยกันได้ คนดูต่างศาสนาก็เข้ามานั่งดูภาพยนตร์ในโรงฉายโรงเดียวกันได้ จะดูเรื่องที่สร้างจากภาษาไหนๆก็สนุกได้เหมือนกัน (ซึ่งบางทีก็ต้องแปลเสียงอินเดียเป็นคำอินเดียเหมือนกัน ในกรณีที่ฉายข้ามภูมิภาคหรือข้ามตัวภาษาแม่ ต้องมี sub-title มาช่วยทำความเข้าใจ หรือไม่ก็พากย์ทับภาษาใหม่ลงไป ซึ่งเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งในการดูหนัง - ฟังเสียงจนถึงทุกวันนี้)

การหลอมรวมความแตกต่างขององค์ประกอบทางสังคมวัฒนธรรมด้านศาสนาและภาษามาอยู่ในงานภาพยนตร์บอลลิวู้ด เป็นสิ่งที่ยืนยันอีกครั้งว่า ในความแตกต่าง เราอยู่ร่วมกันได้บนโลกนี้ และอยู่อย่างมีความสุขเสียด้วย (อย่างน้อยก็ในช่วงเวลาที่ภาพยนตร์ปรากฏหน้าจอ)

ความสุขร่วม(ความสุขมวลรวม)ของคนในชาติ บางทีก็ไม่อาจประเมินด้วยเม็ดเงิน ด้วย GDP ด้วยหลักเลขในตลาดหุ้นโลก หรือการมีผู้นำรัฐบาลที่ประกาศความเป็นเสือเศรษฐกิจบนเวทีประชุมระดับโลก แต่เป็นความสุขพื้นฐานนี้แหละ ง่ายๆ สบายใจ เมื่อได้สัมผัสศิลปะ ได้มีส่วนร่วมในการใช้จินตนาการ ได้สนุกร้องรำทำเพลงไปด้วยกัน ดีกว่าการทุ่มเถียงทะเลาะกันซึ่งก็ลงเอยด้วยการฆ่าฟันทำร้ายกันทุกครั้งไป บอลลิวู้ดอาจเป็นคำตอบบางอย่างของคนมีความทุกข์และคนที่ต้องการช่วยแก้ปัญหาความทุกข์ใช้เป็นตัวอย่างได้ ในที่นี้ไม่ใช่มุ่งเรื่องว่าทำหนังแบบนี้แล้วจะร่ำรวย หรือชาติเจริญ แต่เป็นการใช้แนวทางของศิลปวัฒนธรรมในการแก้ปัญหาความทุกข์ของคนในชาติที่น่าสนใจมากกว่าการพัฒนาการลงทุน

อุตสาหกรรม ประกาศลดดอกเบี้ย ประกาศแก้ภาษี หรือกั๊หนึ่ยืมสินชาวบ้านมาเพื่อสร้างภาพลวงว่าเราอยู่
ได้และเรารวยแสนรวย

3. ภาพลักษณ์สมัยใหม่ของสังคมวัฒนธรรมและคนอินเดีย Amazing Modern India

นอกจากปริมาณหนังสือที่ส่งออกไปละมากแล้ว ภาพที่เห็นในภาพยนตร์บอลลีวูดยุคใหม่ก็แปลกตาไปจาก
การรับรู้และความทรงจำเดิมของคนดู ไม่ว่าจะเป็ภาพของตึกสูงระฟ้า ห้องแอร์เย็นฉ่ำ รถเก๋งสปอร์ตคันหรู
บ้านหลังใหญ่ อินเทอร์เน็ต แฟชั่นล้ำยุค อาจเป็นเรื่องปกติในสายตาคนเมืองอินเดีย แต่กลับเป็น **ของแปลก**
ในสายตาของคนอื่น ๆ ในโลก (รวมถึงชนเผ่าท้องถิ่นห่างไกลความเจริญของอินเดียเองด้วย)

การผูกยึดติดกับภาพของมหาราชา ทรงช้างนั่งพรม การยึดติดกับปราสาททัชมาฮาล ภาพแม่น้ำคง
คา ภาพเวทดาแขก โบสถ์พราหมณ์ พิธีกรรม โจงกระเบน สำหรับ หนวด ผ้าโพกหัว การเจิมหน้าผาก ฯลฯ
เป็สิ่งที่ถูกกำหนดไว้ในภาพพจน์ของคนอินเดียมาก่อน บ่อยครั้งจึงมักจะได้ยินคำอุทานจากผู้ชม
ภาพยนตร์บอลลีวูดรุ่นใหม่ว่า “โอิโห มีอย่างนี้ด้วยหรือ” ??, “แหม แหกยุคนี้ ทันสมัยจริง”, “เขาพัฒนากัน
ขนาดนี้แล้วหรือ” ? น้ำเสียงแสดงความประหลาดใจต่อภาพตึกงามบ้านช่อง ต่อองค์ประกอบฉาก ต่อ
เทคนิค Computer Graphic ต่อแฟชั่นเสื้อผ้าสมัยใหม่ ต่อท่าเต้นล้ำยุค ต่อเพลงที่นำมาสื่อด้วยเสียง
ทันสมัย มากกว่าประหลาดใจกับเนื้อเรื่อง (หรือเพราะเรื่องไม่ประหลาดก็ไม่รู้)

ความที่มกขึ้นคือ **การเปลี่ยนแปลงทางเรือนร่างและคุณลักษณะของดารานำแสดงใน
ภาพยนตร์ยุคใหม่** เป็นการล้างอคติของผู้ชมต่อหุ่นอ้วนตันปึกป็นและหน้าแต่งหนา - ตามคมเข้มของดารา
ชายหญิงในอดีตไปเลย

ที่จริง ดารานำบอลลีวูดไม่ได้เปลี่ยนไปโดยตรงกันข้ามเหมือนดาราไทยที่กลายเป็นเกาหลีสู่ปุ่ไป
เลยหรอก ไม่ได้ทำศัลยกรรมเกลตาโหนกแก้ม ไม่ได้เน้นการกัดสี้ม ไม่ได้ตัดผมทรงนักร้องเกาหลีส แต่เขายังมี
คุณลักษณะหลายอย่างที่ดีตรงขนบประเพณีของวีรบุรุษและวีรสตรีตามอุดมคติเดิมตั้งแต่แรกเริ่ม
อุตสาหกรรมภาพยนตร์อินเดียเอาไว้ หากแต่เปลี่ยนแปลงในเรื่องกายภาพกันบ้าง คือผอมเพรียวลง มี
ลักษณะของนายแบบนางแบบตามวงการแฟชั่นสากลมากขึ้น และดูเท่หู้ดูสวยไม่ว่าจะมาจากมุมมองของ
เอเชียหรือฝรั่ง ที่จริงก็ต้องยอมรับว่าโครงสร้างทางกายภาพของคนอินเดียนั้นได้เปรียบอยู่แล้วเพราะเป็น **ชน
เผ่าอารยัน**ที่มีส่วนผสมของคนสายพันธุ์คอเคซอยส์ สายพันธุ์อินโด-ยูโรเปียน ที่ถูกวัฒนธรรมตะวันตก
ปลายยุคศตวรรษที่ 19 ให้ความสำคัญกับเรือนร่างสูงโปร่ง จมูกโด่ง มีกล้ามเนื้อสวยงามแบบนี้ แม้จะไม่
ทั้งหมดคือผิวยังเป็นสีแดงดำอยู่ ไม่ใช่ผิวขาว แต่ก็เป็สีผิวที่ทำงานกับเลนส์ถ่ายภาพและแสงวิทยาศาสตร์
ได้อย่างเหมาะสม ฉะนั้นคุณลักษณะอื่นๆที่เป็น ตราประทับเด่น (stereotype) ของพระเอกนางเอกมีดังนี้

พระเอกภาพยนตร์บอลลีวูด :

- หล่อเหลา สูงสง่า รูปร่างสมส่วน เป็นชายชาติตรี มีกล้ามเนื้อที่เต่งตึงแข็งแรง (Fit and Firm)

- เป็นสมชายตั้งแต่หัวจรดเท้า สมชายทั้งภายนอกและภายใน มีจิตใจเสียสละเพื่อส่วนรวม
- กล้าหาญ แต่ไม่รุกราน ต่อสู้เก่งครบเครื่องวิทยายุทธ
- อุดทน ไม่ยอมแพ้อุปสรรคใดๆ จนแต่ไม่จ้านน
- บุษาคความรักแท้ (รักเดียวใจเดียว) ในบางขณะอาจมีความเจ้าชู้บ้าง ทะลึ่งทะล้นบ้าง
- โวหารดี ร้องเพลงเพราะ เต็มระบบ่าเก่ง ลีลาการเดินเป็นลีลาที่ทันสมัยมากๆ
- ฯลฯ

นางเอกภาพยนตร์บอลลิวู้ด :

- สวยมากๆ สวยไปหมดทั้งตัว ตา ผม หลายคนมาจากเวทีประกวดนางงามระดับโลก
- รูปร่างเซ็กซี่ เต็มที่ทุกส่วนสัดส่วน แม้จะใส่เสื้อผ้าปกคลุมก็ยังให้ความรู้สึกกระตุ้นกำหนด
- รับบทกุลสตรี เรียบร้อย จงรักภักดีในครอบครัว เป็นแม่แบบ (model) ของแม่บ้าน แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ใช่ว่าจะเป็นเบี้ยล่างตลอดไป หลายครั้งที่เธอลุกขึ้นมาตั้งคำถาม สังคม
- มีความสามารถในการร้องรำทำเพลงเช่นเดียวกับพระเอก ถ้าจะเปรียบเทียบกันแล้ว ดูเหมือนเธอจะแข็งแรงกว่าด้วยซ้ำ เมื่อคิดคำนวณแคลลอรี่ที่ใช้ในการเดิน วิ่ง และร้องให้
- ฯลฯ เป็นต้น

คุณลักษณะของพระเอกนางเอกบอลลิวู้ด ก็คือคุณลักษณะของ **ยอดมนุษย์** Super Hero หรือ Super man ในโลกบันเทิงตะวันตกนั่นเอง จะว่าไปแล้ว ถ้ากวีตัจฉิตอลสามารถจินตนาการหาภาพอินดิเียนขึ้นใหม่ในศตวรรษที่ 21 ขึ้นมาแล้วไซ้ คงจะต้องบรรจุกาควดวตารของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าในเรือนร่างและคุณลักษณะของพระเอก-นางเอกบอลลิวู้ดเหล่านี้ลงไปด้วย เพื่อนินเดียบางคนเคยกล่าวว่า สำหรับเขาแล้ว อมิตตาป บาจัน และ ชารุก ข่าน ก็เสมือนดั่งการ “อวตาร” ของเทพวิษณุในโลกปัจจุบันเลยทีเดียว จะเรียกว่าเป็น “**อมิตตาปวตาร**” หรือ “**ชารุกวตาร**” ก็ไม่ผิด เมื่อใดที่เขาดูภาพยนตร์ทั้งสองพระเอกนี้ปรากฏตัวขึ้น เขาก็ให้รู้สึกปลื้มปีติทุกครั้ง ความงามของดาราทั้งสอง ความเก่งกาจสามารถของดาราทั้งสอง การแสดงที่เข้าถึงบทบาททำให้เขาเกิดความเลื่อมใสศรัทธาจนลึกลงัน ดั่งได้เข้าเฝ้าพระผู้เป็นเจ้าของที่แสดงพระองค์ต่อมวลมนุษย์เลยทีเดียว คำกล่าวที่ว่านี่แม้จะรู้สึกเป็นอันนิยมเกินขนาดอยู่บ้าง (อาจจะชาตินิยมด้วย หรือถ้าไม่โกรธกันก็จะวิจารณ์ว่าบ้าดาราเกินไป) แต่ก็พอจะเข้าใจเพื่อนินเดียคนนี้ได้เมื่อระลึกย้อนหลังไปสมัยที่พราหมณ์โบราณนำเรื่องราวของรามาวตารมาสวมบทแสดงในพิธีกรรมบูชา โดยการเปลี่ยนเรือนร่างรูปกายของตนให้เป็นสีเขี้ยว-สีเหลือง เป็นรามมาและลักษมณ์ สองกษัตริย์ผู้เสด็จปราบสังข์ชั่วร้ายในโลกเพื่อบูชาความรักต่อนางสีดา การแสดงดั่งนี้ต่อมาพัฒนาเป็นละครกถกถก มีดนตรีและบทเพลงสรรเสริญ

ประกอบการเดินของตัวละครในรามาวตาร ผู้ชมอินเดียที่ได้ดูได้ชมในโบสถ์ขณะนั้นก็คงรู้สึกอัศจรรย์ใจและ
ปลาบปลื้มปิติสุขไม่แพ้ผู้ชมที่นั่งอยู่ในโรงภาพยนตร์ที่ฉายเรื่อง“อมิตตาวตาร” และ “ชาลุกวตาร” นั้นเอง

ไหนๆก็พูดเรื่องของเรือนร่างแล้ว **การห่มคลุมเรือนร่างด้วยเสื้อผ้าอาภรณ์**ก็เป็นเอกลักษณ์ที่
น่าสนใจในภาพยนตร์อินเดียเช่นกัน นางเอกแสนสวย สามารถใส่เสื้อผ้าสลับกันไปกันมาระหว่างชุดแฟชั่นที่
ออกแบบมาโดยดีไซเนอร์ชั้นนำจากกรุงลอนดอน-ปารีสและผ้าลายผืนใหญ่โตที่เรียกว่า “紗หรี” ได้
ตลอดเวลาโดยไม่ทำให้ผู้ชมเกิดความแปลกแยก แม้แต่ในเพลงๆเดียวกันเมื่อเปลี่ยนท่อนขับร้อง วรรคขับ
ร้อง ฉากเบื้องหลัง เสื้อผ้าก็เปลี่ยนสีได้ตลอด ในสังคมผู้ลากมากดี ชนชั้นสูง ก็สามารถใส่紗หรีกับชุดสุท
สากลนิยมเล่นในฉากเดียวกันได้อย่างไม่เคอะเขิน เป็น Social lifestyle ที่ไม่แปลกแยกเหมือนในฉาก
ภาพยนตร์ชาติอื่นๆ และถ้าจะบอกกล่าวให้ฟังมากขึ้น วิธีการห่มคลุมของอินเดียนี้ กลายเป็นป่อเกิดทาง
วิชาแฟชั่นดีไซเนอร์ในภาพยนตร์ฮอลลีวูดหลายต่อหลายเรื่อง เวลาที่จะต้องออกแบบ เสื้อผ้าตัวละครที่ไม่
เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์แฟชั่นโลก บรรดานักออกแบบก็จะใช้จินตนาการ การทดลองตัดเย็บ
สรรหาวัสดุ เลือกสไตล์เสื้อผ้าต่างๆของโลก ผสมกับทำกำรบ้านคือดูภาพยนตร์ฮอลลีวูดนี้แหละ ในที่สุด ก็
เกิดเป็นชุดเสื้อผ้าล้ำยุค (contemporary costume) ในภาพยนตร์วิทยาศาสตร์ไซไฟอมตะอย่าง Star War
1-6, the 5th Element หรือภาพยนตร์รามาแฟนซีอย่าง Moulin Rouge, Falls และอีกหลายเรื่องที่คนดูคิด
ไม่ถึงว่ามีอิทธิพลและที่มาจากหนังแขกวิ่งไล่กันข้ามภูเขานี้แหละ

4. เรื่องของเพลงและเต้นรำ (เพลงดังหนังแขก Songs and Dances) *ทำไม? หนังอินเดียต้อง
เอาแต่ร้อง เอาแต่เต้น? เสียเวลาในการดำเนินเรื่อง เสียงบประมาณมากเกินไปไหมในการย้ายกองถ่ายไป
ตามภูเขาสูงในถิ่นนี้? เต้นแล้วได้สาระอะไรขึ้นมา? ไร้ค่าเลย!!! เฮ้ย นี่มาดูหนังนะเว้ย ไม่ได้มาดูลิเก เอ้าดู
เต้นเข้าไป ไชมันออกแล้ว ฟุงกระเพื่อมเชียรว! เฮ้อ กลับเข้าเรื่องไม่ทันไร ร้องเพลงอีกแระ เต้นอีกแระ*

เสียงบ่นปนเสียงหัวเราะขบขัน เมื่อได้เห็นภาพของพระเอกนางเอกกำลังเดินเรื่องอยู่ดีๆ ก็มีเพลงดัง
แว่วเข้ามา แล้วตัดฉากไปที่ภูเขาเขียว ใต้ฟ้ากว้าง แล้วทั้งเขาและเธอก็ร้องเพลง ร่ายรำพลิวไหวในสายลม
ดนตรี บทกวีคำร้อง นาฏลีลาเคลื่อนไหว และการลำดับภาพ ผสมผสานเข้าเป็นเนื้อเดียวกันบนแผ่นฟิล์ม

คงต้องยอมรับว่าเป็น**ธรรมเนียม**ไปแล้ว สำหรับภาพยนตร์ฮอลลีวูด ที่**เพลงและการเต้นรำ**เป็น
ส่วนสำคัญที่แยกไม่ออกจากความเป็นงานศิลปะภาพยนตร์โดยรวม นับแต่เริ่มเกิดภาพยนตร์มีเสียงมาใน
อินเดียเมื่อในยุค 1940 (หมายเหตุ: ภาพยนตร์อินเดียเรื่องแรกสร้างขึ้นเมื่อ 1931 แต่เป็นภาพยนตร์เงียบ
ชื่อเรื่อง Alamara)

เพลงที่ถือเป็นสัญลักษณ์ความสำเร็จเพลงแรกคือ Chandravekha ประพันธ์โดยราเยสวาร่า ราว
(Rajesvara Rao) เมื่อปี 1948 อยู่ในภาพยนตร์ทมิฬ ได้รับความนิยมแพร่หลายและเป็นปฐมบทของการ
ก้าวสู่รูปแบบที่เฉพาะตัวของภาพยนตร์อินเดียที่ต้องมีเพลงดนตรีเป็นปัจจัยสำคัญในกาลต่อมา

อุตสาหกรรมภาพยนตร์เพลงอินเดียเฟื่องฟูมากขึ้นในยุค 1950-60 เนื่องจากความนิยมในการสร้างภาพยนตร์แบบพานิชศิลป์ที่เรียก Masaala Film มากขึ้น มีการว่าจ้างนักดนตรีที่มีฝีมือแต่งเพลงประกอบเนื้อเรื่อง และนักร้องที่มีเสียงดี ขับร้องเพลงบันทึกเสียงให้กับดารานำในเรื่อง เป็นเสียงแทนตัวที่เรียกเป็นศัพท์เฉพาะว่า “Playback singer” โดยภาพที่ปรากฏหน้าจอเป็นดารานำแสดงกำลังขับร้องด้วยเสียงไพเราะโยยหวน มีดนตรีประกอบเร้าใจ และเด่นราวอดคนดู ส่วนเบื้องหลังนั่นคือการร้องลิปซิงค์และเทคนิคการตัดต่อการเดินรำที่ต้องใช้การซ้อมคิวอย่างหนักทีเดียว นักร้อง Playback ที่มีชื่อเสียงที่สุดในเวลานั้นฝ่ายหญิงคือ **ลตา มังเกชคา (Lata Mangeshkar)** เป็นนักร้องที่ค่าตัวแพงกว่านักแสดงเสียอีก เพราะน้ำเสียงของเขามีเสน่ห์เป็นที่ประทับใจของผู้ชมผู้ฟัง มีเพลงจากภาพยนตร์ย้อนยุคที่เธอขับร้องไว้ยังได้รับความนิยมอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้ และถูกนำไปถ่ายทอดเป็นภาษาอื่นๆหลายเพลง (เช่น sayonara จากเรื่อง Love in Tokyo ซึ่งคนไทยเรารู้จักในชื่อ “วอนลมฝากรัก” ขับร้องโดยบุปผา สายชล พุ่มพวง ดวงจันทร์, เพลง Yeh Mausam Bheega Bheega ในภาพยนตร์เรื่อง ธรณีชีวิต เนื้อไทยขับร้องโดยยุพิน แพรทองและชาติศรี ศรีชล เป็นต้น) ส่วนนักร้องชายที่มีชื่อเสียงเช่น โมฮัมมัด ราฟี (Mohamad Rafi), เฮมันท์ กุมาร (Hemant Kumar) มเฮนดรา กาปูร์ (Mahendra Kapoor เจ้าของเพลง Neele gagan ke tale ในภาพยนตร์ Hamraz หรือรอยรักรอยมลทิน ขับร้องเนื้อไทยโดยไพรวลัย ลูกเพชร) เป็นต้น

รูปแบบของดนตรีประกอบภาพยนตร์และเพลงขับร้อง เรียกเป็นภาษาวิชาการว่า “**ฟิล์มสังคีต**” **Filmi Sangeet** หรือเรียกย่อๆว่า **ฟิล์มคีตะ (FilmiGit ภาษาฮินดี)** เป็นการนำทำนองเพลงพื้นบ้านและเพลงที่พัฒนาจากเพลงประเพณีบางแบบของอินเดียมาจัดวางโครงสร้างทำนองและจังหวะขึ้นใหม่ โดยเน้นทำนองสั้น กระชับ ฟังง่าย ติดหู จังหวะเดินรำที่ไม่สลัดซับซ้อนแบบในนาฏศิลป์ประเพณี มีความเร็วปานกลาง สามารถร้องไปในขณะเดินได้ง่าย มีรูปแบบกวีนิพนธ์ที่เป็นกลอนฮินดีเรียกว่า **กาซาล (Ghazal)** ใช้เป็นโครงสร้างในการเรียงร้อยถ้อยคำ มีสัมผัสสนอกสัมผัสในสละสลวย ประเภทเพลงอินเดียโบราณที่นำมาใช้ในภาพยนตร์สมัยใหม่ได้แก่ Bhajan, Dhun, Katak dance, Qawwali, Thumri, floksongs ส่วนวิธีการขับร้องนั้น นักร้องจะเลือกประยุกต์จากรูปแบบการขับร้องโบราณต้นแบบคือ Bhajan, Dadra, Dhammar, Khyal, Drupad, Gazal, Geet, Kirtan, Dhun, Lakshan Geet, Qawwali, Shabad, Tappa, Tarana และ Thumri โดยแต่ละแบบนั้นก็สามารถมีการคลี่คลายทั้งวิธีการร้อง การเอื้อน การเน้นคำที่แตกต่างกันไปตามความสามารถและประสบการณ์ของนักร้องแต่ละคน

หลังจากยุค 1960-70 ลงมา คุณภาพการบันทึกเสียงในประเทศอินเดียก้าวหน้าไปมาก รวมทั้งการเกิดนักดนตรีสากลที่มีความรู้เรื่องการเรียบเรียงเสียงประสานอย่างดี ร่วมงานกับนักดนตรีอินเดียแนวประเพณีที่มีทักษะการบรรเลงสูง ทำให้เพลงภาพยนตร์มีความน่าฟังมากขึ้น การโฆษณาเผยแพร่งานเพลงภาพยนตร์ทางวิทยุโทรทัศน์ก็มีส่วนให้เพลงบอลลิวู้ดเป็นที่นิยม ผู้ประชาชนทั่วทั้งประเทศ โดยเฉพาะสถานีวิทยุที่มีชื่อเสียงมากในการเผยแพร่ข้อมูลเพลงภาพยนตร์คือ **ภินาคา คีตะมาลา (Binaca Geetmala)** และ

สถานีอาร์มีน ซายานี (Ameen Sayani) จัดเป็นสถานีสำคัญที่อ้างอิงการจัดอันดับความนิยมของเพลง ภาพยนตร์ได้เป็นมาตรฐานในระดับเดียวกับ Bill board Chart และ BBC เลยทีเดียว

ยุค 1980 ลงมาจนถึงปัจจุบัน จากการพัฒนาต่อเนื่องของประสิทธิภาพของการบันทึกเสียง เรียบเรียงดนตรี นักร้อง นักดนตรี การสร้างสรรค์ของโปรดิวเซอร์เพลง ทำให้อุตสาหกรรมเพลงภาพยนตร์ Filmi Sangeet เป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ดีไม่แพ้ตัวภาพยนตร์เองเลย นอกจากชายเทป ชายซีดี มิวสิควีดีโอ คาราโอเกะ เครื่องข่ายเคเบิลทีวี หรืออัปโหลดข้อมูลเพลงผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตลงในเครื่องมือสื่อสารใดๆ ได้แล้ว ก็ยังมีความนิยมในการจัดงานแสดงคอนเสิร์ตเพลงภาพยนตร์โดยนักร้องตัวจริงและดาราภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียง เช่น **ซารูก ข่าน** ซึ่งนอกจากจะแสดงภาพยนตร์ได้ดีแล้ว ก็ยังสามารถเต้นได้ ร้องได้ มีสมญาที่เรียกกันว่า **“ไมเคิล แจ็คสันแห่งเอเชีย”** หรือ **“พีเบิร์ตแห่งบอมเบย์”** เลยทีเดียว มีงานตระเวนทัวร์คอนเสิร์ตทั่วโลกทั้งปีหรือเมื่อใดที่เว้นว่างจากการแสดงภาพยนตร์ นักร้อง Playback ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีในปัจจุบันได้แก่ **เอส พี บาลาสูพราหมินัม** (S P Balasubrahmanyam) นักแต่งทำนองและนักแต่งคำร้องมักจะถูกเรียกตัวเข้าทำงานในค่ายเพลง โปรดิวเซอร์เพลงประกอบภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน เช่น **เอ อาร์ เราะห์มัน** (Allah Rakha Rahman), ชางการ์ เอซส์ลูน ลอย (Shankar Ehsaan Loy), วิศาล เชคการ์ (Vishal Shekhar), ยูวัน ชังการ์ (Yuvan Shankar), ชฎิล ลลิต (Jaytin Lalit), อาเทศ ศรีวาสธรว (Aadesh Shrivastava), ศานเทศ ฉันดิลี (Shandesh Shandily) เป็นต้น ชื่อเหล่านี้มักจะพบในผลงานเพลงประกอบภาพยนตร์บอลลิวูดฟอร์มยักษ์เสมอ โดยเฉพาะ เอ อาร์ เราะห์มานั้น ถือว่าเป็นโปรดิวเซอร์เพลงอันดับหนึ่งในวงการบอลลิวูดยุคปัจจุบัน ได้รับการยกย่องจากนิตยสารไทมส์ว่าเป็น **“โมทสาร์ทแห่งเมืองมัทราส”** ซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดของเขา มีความสามารถทั้งการประพันธ์เพลง เล่นดนตรี ขับร้อง และอำนวยการผลิต มีผลงานชายแผ่นเสียงและซีดีกว่า 100 ล้านแผ่น และแถบบันทึกเสียงอีก 200 ล้านม้วน จนได้รับการบันทึกในประวัติศาสตร์อุตสาหกรรมดนตรีโลกว่าเป็น All-time top selling recording artist ในจำนวนนี้ งานเพลงบอลลิวูดของเขาได้รับรางวัลระดับโลกมากมาย ภาพยนตร์เรื่องล่าสุด Slumdog Millionaire 2008 ได้รับรางวัลทั้งออสการ์, ลูกโลกทองคำ, BAFTA, National Film Award, Film fare Awards ภาพยนตร์เรื่องอื่นๆที่ได้รับการยกย่องว่ามีงานเพลงคุณภาพดีมาก เช่น เรื่อง Dil Se 1998 เพลง Chaiyya Chaiyya ได้รับการยกย่องว่าเป็น top 10 World Music List และเพลงประกอบภาพยนตร์ Roja 1991 ได้รับการโหวตจากนิตยสารไทมส์ว่าเป็นหนึ่งในสิบของเพลงประกอบภาพยนตร์ที่ดีที่สุดในโลก (หมายเหตุ: เพลงประกอบภาพยนตร์เรื่องอื่นๆที่เกิดจากฝีมือคอมโพสเซอร์ชั้นเยี่ยมที่ไทมส์ยกย่อง เช่น Citizen Kane 1941 โดย Bernard Hermann, Laura 1944 โดย David Ruskin, On the Water Front 1954 โดย Leonard Bernstein, South park 1999 โดย Mark Shaiman เป็นต้น)

ย้อนไปคำถามก่อนหน้านี้ว่า **ทำไมหนังแขกต้องร้องเพลง? ทำไมหนังแขกต้องเต้นรำ?**

ไม่มีก็ได้ ไม่เสียหายอะไร เพราะมีภาพยนตร์หลายเรื่องที่มีได้สนใจว่าจะต้องขายเพลง ขายการเต้นรำ ก็ประสบความสำเร็จ แต่ว่าส่วนใหญ่แล้วหนีไม่พ้นการร้องเพลง การเต้นรำ

พระเอกต้น นางเอกรำฟ่อน ซุปเปอร์ฮีโร่ที่มีความสามารถทางการร้องรำผ่านเสียงดนตรีประยุคที่
ยังแสดงอัตลักษณ์บางอย่างของพื้นบ้านพื้นเมือง เป็นสิ่งที่ไม่น่าจะมีโอกาสเกิดขึ้นในโลกสมัยใหม่ที่ดำเนิน
องค์ประกอบภาพยนตร์ไปในเรื่องสมจริงสมจัง (Realistic) แม้ตัวบอลลิวูดเองก็เน้นการดำเนินเรื่องที่สมจริง
สมจังเช่นเดียวกับชาวบ้าน

แต่มีสิ่งพิเศษที่ยังคงเป็นปริศนาให้โลกภาพยนตร์อื่นๆต้องขบคิด นั่นคือ บทบาทหน้าที่ของภาษาที่
เรียกว่า “อวัจนภาษา” (nonverbal communication)

อวัจนภาษา เป็นภาษาที่เหนือคำพูดและการเขียนปกติขึ้นไป นอกกรอบกฎเกณฑ์ของตัวบทภาษา
ที่คุมเข้าด้วยไวยากรณ์และกติกาควควบคุมทางสระพยัญชนะวรรณยุคออกไป นอกเหนือวงศว่า นยานเครือ
คำศัพท์ที่พูดที่เพี้ยนกันออกไป หากแต่เปล่งออกมาด้วยการใช้ท่าทาง ใช้เสียงเพลง ใช้จังหวะ เป็นกลวิธีของ
การจัดวางตกแต่งให้ท่าทางกริยานั้นน่าดู อ่อนช้อยขึ้น มีเสน่ห์ขึ้น เป็นภาษาทางกายที่ไม่ต้องใช้เสียงพูด ไม่
จำเป็นต้องใช้ท่าทางสมจริงก็รู้ความหมายนั้นได้ เป็นการใช้ศิลปะแห่งหัวใจมาสื่อสาร

เสียงของร่างกาย ศิลปะแห่งหัวใจที่สื่อสารด้วยท่าเต้น เป็นสิ่งที่เคยมีมานานช้า ในโลกของ
นาฏกรรม การบูชา การแสดงความรื่นเริงที่มีพละนาฏภาพมากกว่าการเปล่งเสียงธรรมดา

กลายเป็นการรำรำ เป็นฟ้อน เป็นโขน เป็นละคร เป็นบทเพลงอันงดงาม ผู้ชมมิใช่เพียงแต่มนุษย์
ธรรมดา หากแต่สิ่งเหนือธรรมชาติยังได้แบ่งปันด้วย

ในโลกแห่งวัตถุ โลกโลกาภิวัตน์ เราบางคนลิ้มรสชาติแห่งจิตใจนี้ไปแล้ว แต่อินเดียยังไม่ลิ้มและยัง
ใช้สื่อได้อยู่อย่างไม่เคอะเขิน

เพราะเขาตระหนักดีว่า สังคมวัฒนธรรมเขาถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้มาด้วยความภาคภูมิใจในองค์พระผู้เป็น
เจ้า บันทึกประวัติศาสตร์แห่งความทรงจำและถ่ายทอดกันต่อๆมาด้วยความรู้สึกดีงาม เห็นคุณค่าในความ
เป็นมนุษย์และสิ่งแวดล้อมผ่านโลกจำลองของการเต้นการรำ ซึ่งเป็นคุณค่าที่ละเอียดอ่อนทางจิตใจ ใน
ท่ามกลางความรุนแรงโหดร้ายของธรรมชาติ ของระบอบการเมืองเศรษฐกิจ ของระบบวรรณะ ของความ
แตกต่างขัดแย้งในความเชื่อและการสื่อสารด้วยภาษาพูดภาษาเขียน อย่างน้อยก็ยังมีพื้นที่เล็กๆที่หัวใจของ
คนทุกยุคสมัยเข้าไปสนทนากันได้อย่างอิสระเสรี ปลอดภัยปลอดภัยจากพันธนาการใดๆ นั่นคือ**ความสุขใน
เพลงและการเต้นรำนี้เอง**

**เพลงและการเต้นรำของบอลลิวูด เชื่อเชิญให้เราทุกคน ทุกชาติพันธุ์ ได้ร่วมสังสรรค์กันใน
บทเพลงและการเคลื่อนไหว ปลอดภัยใจไปจากความทุกข์โศกทั้งหลายที่โถมทับอยู่ในชีวิต
จริง และฝากเงาเสียง ฝากร่องรอยเท้าบนเงาสายตา เต็มพลังขั้นละเอียดประณีตให้เราได้
ย้อนกลับไปออกปัดต่อสู้อกับโลกอีกทีกรีกโครมภายนอกด้วยความสดชื่นรุ่มรมย์อีกครั้ง**

5. **แฟนคลับภาพยนตร์บอลลีวูด (Bollywood Fan club)** แมย์กการตะฟิล์ม เป็นแมย์กอนาล็อก ในยุคดิจิทัล ยังเป็นคณาธรรมดาที่มีความทุกข์ มีความหวังในชีวิตที่ดีกว่าของวันพรุ่งนี้ มีความรักโลกโกรธ หลงเยี่ยงปुरुชนทั่วไป และพร้อมที่จะติดตามผลงานการแสดงของพระเอกนางเอกเจ้าบทบาทผ่านหน้าจอ ภาพยนตร์จนถึงจออินเทอร์เน็ต ฝ่าติดตามข่าวคราวความเคลื่อนไหวของดาราคณโปรดผ่านโทรศัพท์มือถือ

คนดูภาพยนตร์บอลลีวูดขนาดที่เรียกได้ว่าเป็น “แฟนคลับหนังแขก” นั้น มิใช่เพียงแต่คนอินเดีย มิใช่เพียงแต่คนเชื้อสายอินเดีย แต่เป็นคนอีกมากมายในโลกที่มีโอกาสเสพสัมผัส และติดอกติดใจในความ พิเศษอะไรบางอย่างที่ไม่อาจสรรหาได้จากภาพยนตร์สัญชาติอื่น

การเกิดแฟนคลับนั้นพิสูจน์ได้จากรอบฉายภาพยนตร์ที่ยังคงมีผู้เข้าชมเนืองแน่น หนึ่งแผ่นทั้งจริง และปลอมยังขายทำรายได้ดีเสมอในตลาดวีดีโอ และเว็บไซต์ของคนรักหนังอินเดียที่มีปรากฏอยู่ทุกภาษา มีจำนวนมากกว่าหนังนอกแขนงฮอลลีวูดทุกชาติพันธุ์รวมกัน

อะไรที่ทำให้เกิดแฟนคลับภาพยนตร์บอลลีวูดแม้กระทั่งนอกประเทศอินเดีย และสิ่งที่เกิดขึ้นบอกเล่าอะไรกับเรา? น่าจะพิจารณาจากประเด็นต่อไปนี้

- **นี่คือตัวจริง เสียงจริงของประชาชนที่อุปถัมภ์ภาพยนตร์** การมีบอลลีวูดเป็นเสาหลักของ **สื่อ บ้านเทิงน้ำเน่าแห่งโลกตะวันออก (East Soap Opera)** ไม่ได้หมายความว่าคนดูคือพวกด้อยต่ำ ไร้สติปัญญา แต่นี่คือคนที่รอคอยการเสพชมภาพยนตร์จริงๆ ที่แสดงความจงรักภักดีและจริงจังกว่า พวกแฟนหนังอาร์ต หนังอินดี้ หนังปัญญาชน เขาพร้อมที่จะรอชม พร้อมที่จะจับจ่ายใช้สอย และพร้อมที่จะสะเทือนใจหันเหไปกับเหตุการณ์ใดๆ ทั้งในจอและนอกจอของดาราบอลลีวูดที่เขารัก เขาเมตตา มีเรื่องที่จะได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกันมากกว่าคนดูหนังอาร์ต หนังอินดี้ ซึ่งเป็นพวกที่คุยกับใครไม่รู้เรื่อง ไม่คบกับใคร และคนทำหนังอาร์ตหนังอินดี้มักจะชี้เหนียวไม่ลงทุนสนับสนุนผลผลิตทางภาพยนตร์ใดๆนัก ซึ่งคงไม่ใช่ตลาดที่วงการอุตสาหกรรมภาพยนตร์ปรารถนานัก
- **แฟนคลับ สนใจการได้แบ่งปันความฝันโรแมนติก สนใจการหลีกหนีชีวิตอันขมขื่นทุกเมื่อเชิ้อวัน** ด้วยการชมภาพยนตร์บอลลีวูด แม้จะเห็นชีวิตครอบครัวที่มีปัญหาไม่ต่างจากตัวเอง อาทิ แม่ผัวทะเลาะกับลูกสะใภ้ พ่อบ้านเจ้าชู้ ฯลฯ ก็ยังปลอบใจตัวเองได้ว่า นั่นคือการแสดง แม้บางทีตัวเองก็เข้าไปเป็นหนึ่งในตัวละครในฉากนั้นๆเลยก็มี
- **ภาษาพูด ภาษาบท ของบอลลีวูด เมื่อได้รับการแปลเป็นภาษาอื่นๆ ล้วนแต่ถูกแปลด้วยความงดงามไพเราะ ส่วนที่ได้รับการแปลข้ามภาษาที่สวยงามที่สุด น่าจะเป็นเนื้อเพลงที่ใช้ขับร้อง** แตกต่างจากภาพยนตร์ฮอลลีวูดบางเรื่องที่เน้นความถ้อยเถื่อนหยาบคาย ตัวอย่างภาษาเลวๆในภาพยนตร์ฮอลลีวูดที่เข้าฉายตามโรงภาพยนตร์เมืองไทยหรือตามวีดีโอน่าจะเป็นประจักษ์พยานได้ดี เมื่อสื่อภาษาสวยงามแล้ว ก็ทำให้เกิดการยกระดับจิตใจขณะเสพชมไปด้วย ไปในทางที่ดี

- ยืนยันอีกครั้งหนึ่ง พระเอกนางเอก หัวใจของการดำเนินเรื่อง มีบุคลิกที่ทรงเสน่ห์ ถูกใจผู้ชมทั้งเอเชียและยุโรป คือตัวกลางที่ผูกมัดความรักในภาพยนตร์กับสังคมอินเดียได้อย่างชัดเจน
- ความตื่นตาตื่นใจของการผลิต ภาพยนตร์ส่งออก มักเน้นความยิ่งใหญ่ตระการตา ใ่อำมหัศจรรย์น่าทึ่ง รวมถึงการจัดองค์ประกอบศิลปะของการถ่ายทำและตัดต่อในยุคสมัยใหม่ มีเอกลักษณ์ที่ทำให้คนดูสนใจและชื่นชม รอดูเรื่องต่อไป ในที่สุดก็กลายเป็นว่าติดความเป็นบอลลีวูดไปเลย

ก้าวใหม่จากบอลลีวูดสู่คอเรียวูด

(From Bollywood to Koreawood, คำหลังนี้ยังไม่ค่อยมีใช้ ผู้เขียนสมมติเอาเองเล่นๆ)

สืบเนื่องจากหลายข้อข้างต้นที่เอามา มีข้อสังเกตถึงอีกปรากฏการณ์หนึ่งของอุตสาหกรรมส่งออก ภาพยนตร์แห่งเอเชีย นั่นคือ**อุตสาหกรรมบันเทิงเกาหลี** (Korean Entertainment Industry) ที่ได้รับความนิยมเรื่อยๆในสังคมตะวันออกปัจจุบัน และมีที่ทำว่าจะขยายการส่งออกไปสู่ส่วนอื่นๆของโลกด้วยในที่สุด

นักวิจัยของเกาหลีใต้ ได้ใช้เส้นทางสู่ความสำเร็จและการสร้างอัตลักษณ์ (Identity) ของบอลลีวูดเป็นส่วนหนึ่งงานศึกษา และมีการเปรียบเทียบกับสูตรสำเร็จของบอลลีวูด ฮอลลีวูดและส่วนอื่นๆของโลก คำตอบส่วนหนึ่งที่เกาหลีค้นพบ (หมายเหตุ: ข้อมูลส่วนบุคคล) คือปริศนาว่าทำไมบอลลีวูดจึงครองใจคนทั่วไปในโลกได้

ในเรื่องวัฒนธรรมและพฤติกรรมของคนอินเดีย ที่ผ่านช่วงเวลาของการล่าอาณานิคมมาแล้ว แต่ยังคงรักษาวัฒนธรรมของตนไว้อย่างแข็งแกร่ง มีความรักชาติบ้านเมือง ซึ่งสะท้อนไปถึงการแสดงออกถึงความเป็นตัวของตัวเองอย่างพอเพียงและพอใจ ไม่ต้องดัดจริตเสแสร้งหรืออวดคนอื่น เดินร่วมกับโลกสมัยใหม่ได้แต่ไม่ทอดทิ้งรากเหง้าเดิม พฤติกรรมนี้สะท้อนออกมาในการบริโภคสื่อบันเทิง ซึ่งตัวภาพยนตร์บอลลีวูดเป็นคำตอบที่ดีที่สุด

ประเทศจนๆประเทศหนึ่งที่มีพลเมืองมากมายล้นมือรัฐบาลจะดูแลได้ มีศาสนาที่แตกต่างกัน มีภาษาที่แตกต่างกัน มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ผิดเคียง มีการศึกษาและวิถีชีวิตที่ล้าหลังเมื่อเทียบกับสังคมตะวันตก มีปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ มลภาวะ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นผลพวงมาจากการปกครองที่กดขี่ข่มเหงของอังกฤษนักล่าอาณานิคม ทำให้ระบบการจัดการประเทศแต่เดิมต้องแปรเปลี่ยน และเมื่ออังกฤษคืนเอกราชให้ อินเดียกลับต้องต่อสู้กับวิวัฒนาการและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาอันสั้นนั้น การปรับตัวใหม่ทางด้านภาษา กฎหมาย การเมืองภาครัฐและท้องถิ่น ไม่เคยประสบความสำเร็จ แต่เมื่อเกิดภาพยนตร์ขึ้นมา ดูเหมือนทุกสิ่งทุกอย่างจะเปลี่ยนไป

เกาหลีที่บอลลีวูดเช่นเดียวกับทุกคนที่หวังว่า อินเดียกลายเป็นประเทศที่มีการสร้างภาพยนตร์มากที่สุดในโลก และแน่นอนว่ามีคนชมภาพยนตร์มากที่สุดเช่นกัน

หากถามว่า การเกิดภาพยนตร์ขึ้นมาเป็นความสำเร็จจริงๆใหม่ จะเป็น Creative Economy ให้ได้ นำมาพัฒนาประเทศจริงไหม ไม่อาจตอบได้

ซึ่งแน่นอนว่าดูๆจากสภาพปัญหาสังคมที่ยังเกิดขึ้นทุกเมื่อเชื่อก็คงไม่ต้องตอบ แต่เรื่องที่อุตสาหกรรมภาพยนตร์เกาหลีสนใจมากคือ การใช้สื่อภาพยนตร์เป็นสินค้าในฐานะ **สินค้าวัฒนธรรม** (Cultural Content) ซึ่งกลายเป็นแนวนโยบายสำคัญที่เกาหลีใช้เป็นเงื่อนไขปัจจัยในการผลิตสื่อบันเทิงของตนออกมาสู่ตลาดโลก และกำลังจะเป็นสินค้าสำคัญที่สุดของประเทศที่ค่อยๆแซงหน้าสินค้าอุตสาหกรรมเหล็กหรือไฟฟ้าที่เคยทำรายได้มหาศาลให้กับเกาหลีมาก่อนหน้านี้ เป็นสินค้ามวลรวมที่มีความโดดเด่นจากสินอื่นๆ เพราะมันมีชีวิตวิญญาณ มีจินตนาการ มีการสร้างสรรค์ที่เกิดเป็นการสื่อแสดงวัฒนธรรม (Cultural Expression) และมีอัตลักษณ์ที่สะท้อนคุณค่าของวัฒนธรรมสมัยใหม่ของเกาหลีด้วย (Korean Modern Cultural Identity)

ลูกค้าของเกาหลีที่ซื้อ Cultural Content มีหลากหลาย ทั้งครอบครัว กลุ่มชน และปัจเจกชน แต่กลุ่มที่ใหญ่ที่สุดที่เกาหลีมองเห็นความโดดเด่นแตกต่างจากอินเดียคือ **ลูกค้าวัยรุ่น** (Teen consumer) ซึ่งเป็นกลุ่มที่พร้อมจะจ่ายโดยไม่ต้องต่อรอง สนใจแฟชั่นที่แปลกใหม่หรือหา เสื้อผ้าที่ดูเก๋ๆ การประดิษฐ์ใหม่ของร่างกายที่ให้ความรู้สึกแนวความจริงเสมือน ทำให้ดูว่าศิลปินมีความสวยงามเหนือคนปกติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่ได้แตกต่างจากจังหวะก้าวของอินเดียที่ผ่านมาเลย เพียงแต่เกาหลีใช้เทคโนโลยีได้คุ้มค่ากว่า มีการสร้างกระบวนการประชาสัมพันธ์สินค้าได้ทันสมัยกว่า มีวิธีการยั่วให้ซื้อให้นิยมที่รุนแรงกว่า ภาพยนตร์ซีรีส์เกาหลีที่เน้นจักรวาลก็อาศัยวิธีการของอินเดียมาช่วยเสริม หากแต่ไม่ต้องไปร้องไปเดินให้เหนื่อยอย่างโจ่งแจ้งเท่านั้น ส่วนพวกร้องพวกเดินจัดแยกไปที่เวทีคอนเสิร์ต ประกอบศิลปินวัยรุ่นหน้าตาดี (ร่างกายประดิษฐ์ใหม่) ที่มีพลังเต้นอย่างน่าทึ่ง ร้องเพลงภาษาเกาหลีเป็นหลัก รูปแบบการแสดงบนเวทีคอนเสิร์ตนั้นเกาหลีได้ประสมประสานความเด่นของอุตสาหกรรมเพลงอเมริกันเข้าไปด้วย เพลงประกอบภาพยนตร์และละครเกาหลี กำลังเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่ขายดีที่สุดในตลาดเอเชียปัจจุบัน ภาพยนตร์ทุกเรื่อง ละครทุกเรื่อง ล้วนมีเพลงประกอบจำนวนมาก ขายควบคู่ไปกับการฉายและหลังการฉาย สินค้าวัฒนธรรมนอกจากภาพยนตร์ ละคร คอนเสิร์ตแล้ว ก็ยังมีอนิเมชัน ซึ่งแน่นอนว่า ได้ประสมประสานทั้งฮอลลีวูดและบอลลิวูดเข้าไว้ด้วยกัน ยกตัวอย่างงานที่สำเร็จที่สุดคือการตูน **ปุกก้า** Pukka ที่มีตัวละครเป็นนินจา นักสู้ แต่ยังต้องมีฉากสารภาพรักวิ่งไล่กันตลอดเรื่องอยู่ มีเพลงและเต้นประกอบ ในที่นี้ต้องหมายเหตุว่าในการตูนเรื่องนี้ ผู้หญิงคลั่งรักมาเป็นฝ่ายวิ่งไล่ผู้ชายแทน กลับกันกับสูตรของบอลลิวูด แต่ถ้ามองลึกเข้าไปในความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกาภิวัตน์ “ผู้หญิงคลั่งรัก” นี้แหละ คือภาพที่เห็นจริงๆหน้าเวทีคอนเสิร์ตเกาหลี หน้าจอโทรทัศน์รายการละครซีรีส์เกาหลี เหล่านี้เป็นการเกิดใหม่ของแม่ยกลิเกดิจิตอล

เรื่องของการส่งออกสินค้าทางวัฒนธรรมของเกาหลียังไม่อาจสรุปได้ในที่นี้ว่าสำเร็จหรือไม่ เพราะเวลายังน้อยเกินไปที่จะพิสูจน์ตนเอง แต่ก็ฝากเป็นข้อคิดพิจารณาและติดตามการทำงาน Cultural content ของเกาหลีกันต่อไปในภายหน้าแล้วกัน

เกมส์แถม ก่อนปิดม่าน

เรื่องของเพลงดังหนึ่งแซก ยังคงจะมีอะไรให้ศึกษาและคิดถึงอีกมาก

เรื่องที่ยากฝากไว้ท้ายสุด คือคำถามชิงรางวัลใหญ่จากรายการเกมส์เศรษฐีในภาพยนตร์ชนะเลิศ ออกสการ์เรื่องล่าสุด Slumdog Millionaire ที่เป็นผลผลิตของบอลลีวูดที่ประสบความสำเร็จในเวทีโลก

ชะตากรรมของภาพยนตร์ไทย จะเป็นอย่างไรดี จงเลือกคำตอบข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้

- a. We are cheating
- b. We are lucky
- c. We are genius
- d. We are written

ให้เวลาคิดไม่เกินหนึ่งนาที และบอกคำตอบสุดท้ายมาด่วน!!

อ้างอิง

Ganti, Tejaswini. *Bollywood*, Routledge, New York and London, 2004.

Rajadhyaksa, Ashish "India: Filming the Nation", *The Oxford History of World Cinema*, Oxford University Press, 1996.

แนะนำเว็บไซต์ที่สามารถหาความรู้เกี่ยวกับมหัศจรรย์บอลลีวูดเพิ่มเติม

หนังสืออินเดีย www.nangindia.com

โมฮับบะเทิน www.thaimohabbat.com

เว็บวรรณกรรมคาเฟ่ แฟนคลับบอลลีวูด <http://forum.wanwatcafe.com/>

วิกิพีเดีย บอลลีวูด Bollywood <http://en.wikipedia.org/wiki/Bollywood>